

הגמרא דנה, אם מצטרפין לענין טומאת נבלות בלבד, או שמצטרפין גם לענין אכילה.

כלומר, לגבי טומאת נבלות אמרה התורה [שם] "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב". ודרשו חכמים [חולין ע ב עא א] שגם נבלת בהמה טמאה, מטמאה.

הילכך, לגבי דין טומאת נבלות, אין הבדל בין נבלת בהמה טהורה לנבלת בהמה טמאה, וכולם מטמאים. וכיון שכולם מטמאים וכולם שיעורם בכזית, כולם מצטרפין.

אבל, לגבי איסור אכילה, יש מקום לומר שעל נבלת בהמה טמאה, לא לוקין משום איסור נבלה, אלא משום איסור אכילת בהמה טמאה בלבד.

והטעם, מפני שכיון שהבהמה אסורה מכבר באיסור אכילת "בהמה טמאה", לא חל עליה במיתתה איסור "נבלה". לפי ש"אין איסור חל על איסור".

ורק בהמות טהורות נאסרים במיתתם משום איסור נבלה.

נמצא, שלפי דעה זו, מה שאמרה המשנה שהנבלות מצטרפות, היינו כל הנבלות, מבהמות טמאות ומבהמות טהורות, מצטרפות לשיעור כזית לגבי טומאת נבלות.

ואילו לגבי חיוב מלקות על איסור אכילת

נבלה, מצטרפות הטהורות בפני עצמן. ואם אכל חצי כזית נבלה מבהמה וחיה טהורה זו עם חצי כזית מבהמה וחיה טהורה אחרת, לוקה על איסור אכילת נבילה.

וטמאות בפני עצמן. ואם אכל חצי כזית מבהמה וחיה טמאה אחת עם חצי כזית מבהמה וחיה טמאה אחרת, לוקה על איסור אכילת בהמה טמאה.

אבל אם אכל חצי כזית בהמה טהורה עם חצי כזית מבהמה טמאה, אינו לוקה. ואין חצי כזית הטמאה מצטרף, כי אינה אסורה כלל באיסור נבלות.

ופשוט, שאין איסור אכילת נבלה מצטרף עם איסור אכילת בהמה טמאה, מפני שדין צירוף הוא בשני חלקי איסור ["שם"] אחד, ולא בשני איסורים שונים.

אמר רב:

לא שנו, מה ששנתה המשנה "כל הנבילות", טו-א ומשמע שבהמות טמאות מצטרפות עם בהמות טהורות, **אלא** צירוף לענין טומאה. **אבל לענין איסור אכילה**, לא "כל הנבילות" מצטרפין, **אלא**: **טהורין** מצטרפין בפני עצמן ללקות על לאו של נבילה, ו**טמאין בפני עצמן**, ללקות על הלאו של אכילת בהמה טמאה. ולא משום איסור נבילה, כי אין איסור נבילה חל על איסור בהמה טמאה⁽⁵⁷⁶⁾.

ולוי אמר: **אפילו לאכילה נמי מצטרפין**, כי לדעתו, חל איסור נבילה על איסור בהמה

576. איסור חל על איסור בחצי שיעור הקשה הקרן אורה, למאן דאמר [יומא עג ב]

"חצי שיעור מותר מן התורה", למה לא יחול איסור נבילה על איסור בהמה טמאה. כי, לדעת

וכאילו שכתבה התורה "לא תאכלו נבלת בהמה טהורה". וכן מתורץ לגבי חלב וחלב, ולגבי אבר מן החי בבהמה טמאה.

והנה, הקרן אורה הקשה קושייתו למאן דאמר "חצי שיעור מותר מן התורה", ובסוף מציינ לתוס' חולין קב ב ד"ה שאין בו. והמעיינ בתוס' שם יוכח שהקושיא היא אפילו למאן דאמר "חצי שיעור אסור מן התורה".

ושם הביאו התוס' גמרא במסכת שבועות [כג ב] שלדעת ריש לקיש בנשבע שלא יאכל חצי שיעור נבילה, חל איסור שבועה על איסור נבילה, וחייב. וכתבו שם התוס' במסכת שבועות, שהוא הדין, למאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה כיון שאין לוקין על חצי שיעור. והתוס' שם בחולין, מקשים על פי זה, למה לא יחול איסור אבר מן החי על טריפה, או על בהמה טמאה. וכן הקשו הגאון רבי עקיבא איגר [כאן] והחתם סופר [יורה דעה סימן צ"ב] ובגבורת ארי [יומא עג ב] והצל"ח [חולין שם] והחקרי לב [יורה דעה חלק א סימן מד].

הצל"ח והחתם סופר מתרצים, שהתוס' לא כתבו כן אלא בנשבע שלא אוכל חתיכה זו, ויש בה פחות מכשיעור בלי שום צירוף, או באיסור אבן מן החי החל על פחות מכשיעור טריפה או טמאה, ואף בלי צירוף, חל איסור על חתיכה זו, לפיכך יש מקום לומר שחל האיסור השני,

מה שאין כן בנידון דידן שהאיסור השני יחול רק בתוספת צירוף חתיכה אחרת, וגם החתיכה ההיא צריך לצירוף כדי שיחול האיסור השני, צירוף כזה לא יועיל כדי שהאיסור השני יחול. וכן כתבו הברך טעם [שער הכולל דין ב] ובאר יצחק [אורח חיים סימן י]. ורבי עקיבא איגר, כתב על דרך זו "לא ידענא מקום לחלק בזה". ועיינ בשערי יושר [שער ג פרק יח] ובחידושי על מסכת יבמות [סימן לא].

מאן דאמר זה, אין איסור כלל על החצי שיעור בהמה טמאה, ועתה למה לא יצטרף עם חצי שיעור טהורים, כדי שתחול איסור נבילה על שני חצאי הזית. מי מעכב על איסור נבילה לחול? ועוד מדקדק כן על המבשל חלב בחלב [תרבא], שאמרה הגמרא במסכת חולין [קיג ב] שאין לוקין על אכילתו מטעם איסור בשר בחלב, מפני שאיסור בשר וחלב לא חל על איסור חלב [תרבא], ולמה לא יחול, הלא על החלב [תרבא] אין איסור, כיון שהוא חצי שיעור?

ועוד, שם במסכת חולין [קג א] אמרה הגמרא שאיסור אבר מן החי לא חל על איסור בהמה טמאה. וכמו כן קשה, הרי איסור בהמה טמאה הוא בשיעור כזית ואילו איסור אבר מן החי הוא אפילו בפחות מכזית [כמבואר בתוס' ד"ה מיתבי], ואם כן, על פחות משיעור בהמה טמאה, שהוא מותר מן התורה, למאן דאמר "חצי שיעור מותר", למה לא יחול איסור אבר מן החי?

הקרן אורה מתרץ [בתוספת ביאור] שיש לחלק בין מקרה שבא לאדם איסור על איסור, לבין דרישת הכתובים. ולדוגמה אשת איש ונעשית חמותו. איסור אשת איש, האיסור ברור מן התורה, וכן איסור חמותו, ועתה בא על האדם איסור על איסור. אז שייך לדון אם האיסור השני חל עליו או לא. או, לדוגמה: איסור נבילה על איסור יום כפורים. מה שאין כן, באיסור נבילה. כשאנו באים לדרוש המקרא "לא תאכל כל נבילה", ואנו באים לדון אם התכוונה התורה גם לנבלת בהמה טמאה, אז, אנו יודעים שהתורה ודאי לא התכוונה לבהמה טמאה, מטעם "אין איסור חל על איסור".

ועתה, אף אם יתכן אופן שהאיסור השני יש לו יכולת לחול, כגון בחצי שיעור, מכל מקום, התורה לא דיברה כלל על איסור בהמה טמאה, והתורה לא החילה עליה את איסור נבילה.

טמאה⁽⁵⁷⁷⁾, הילכך: גם הטהורין וגם הטמאים אסורים באכילה משום נבלה, וכולם מצטרפין.

ורב אסי אמר: טהורים לעצמן וטמאין לעצמן.

הגמרא מבארת דברי רב אסי:

איכא דאמרי: רב אסי פליגא אדרב, חולק על רב, וסובר שבהמות טמאות אינם מצטרפין עם הטהורות, אפילו לא לענין טומאה. וכיון שאינם מצטרפין לענין אכילה, אינם מצטרפין כלל⁽⁵⁷⁸⁾. ומה שאמרה המשנה "כל הנבילות", היינו טהורים בפני עצמן כגון: פרה ועז, לענין איסור אכילת

577. בפירוש המיוחס לרש"י מפרש, שלוי סובר כמאן דאמר "איסור חל על איסור".

אבל התוס' סוברים שלא מסתבר לומר שרב ולוי נחלקו במחלוקת תנאים אם איסור חל על איסור או שאין איסור חל על איסור, ועוד מוכיחים מתירוץ הגמרא בסוף הסוגיא שדברי האמוראים כאן הוא אליבא דמאן דאמר אין איסור חל על איסור, עיין שם.

ומבארים התוס': אף לוי סובר בכל איסורי התורה "אין איסור חל על איסור", אלא, שסובר ששונה איסור נבילה שהוא חל על איסור בהמה טמאה. והטעם: על פי הגמרא [חולין לו א], הדורשת ממה שאמרה התורה [ויקרא ז] "וחלב נבלה וחלב טרפה... ואכול לא תאכלוהו", אמרה התורה יבוא איסור נבלה [וטריפה] ויחול על איסור חלב. כלומר, הרי החלב כבר היה אסור לפני שהבהמה נתנבלה, ובכל זאת הטילה עליו התורה איסור נבילה. ללמדנו שאיסור נבלה חל על איסור חלב.

ועיין שער המלך [פרק יז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח], תקנת עזרא.

הקרבן אורה מבאר, שלוי סובר ש"אין איסור חל על איסור" אפילו באיסור כולל. שאם לא כן, מה הדמיון בין איסור נבילה חל על איסור חלב לאיסור נבילה חל על טמאה, בשלמא איסור נבילה חל על חלב ב"כולל", כי הלאו של נבילה כולל עמו שאר הבשר, וכשחל איסור נבילה על שאר הבשר, "נכלל" החלב עם הבשר. מה שאין כן באיסור נבילה חל על טמאה, לא שייך לומר

כן כלומר, דכל הגזירת הכתוב הנ"ל הוא למאן דאמר "אין איסור חל על איסור" אפילו באיסור כולל, מה שאין כן למאן דאמר שאיסור כולל חל על איסור, לא צריך כלל גזירת הכתוב הנ"ל, וממילא אין למדים ממנו לענין נבלה על טמאה וכמו שיבואר בשם המגיד משנה. אלא, מוכרחים לומר, שאליבא דלוי אין חילוק בין איסור "כולל" לשאר איסור, שאינו חל על איסור.

578. כן כתבו התוס'. ועדיין צריך ביאור, מה איכפת לן כמה שאינם שוים לענין איסור אכילה, הרי מכל מקום, שוין הן לענין טומאה. ומבארים הקרבן אורה והשפת אמת, דטהורים בפני עצמן מצטרפין, מפני שנלמדים ממה שנאמר [ויקרא יא לט] "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב", ואילו הטמאים מטמאין ממקרא אחר [שם פסוק ח עיין חולין עב עא א], הלכך אינם מצטרפים.

אבל, הקרבן אורה אינו מרוצה בביאור זה. שאם כן, למה אמר רבי יהושע [במשנה הבאה] ששרץ ונבילה לא מצטרפין לענין טומאה, מפני ששיעורין אינו שוה. הלא אף אם היה שיעורן שוה, גם כן אין מצטרפין, כיון שאינם נלמדים ממקרא אחד. ותירץ, שרבי יהושע אינו אומר "טעם" ההלכה שאינם מצטרפים, אלא, רבי יהושע נותן "כללים" אלו מצטרפין ואלו אינם מצטרפים. ועיין בהערה הבאה.

והגרי"ז [זבחים סט ב] מבאר, שטומאת נבילות בטהורים וטומאת נבילות בטמאים, הם

נבילה ולענין טומאת נבלת בהמה טהורה, וטמאין בפני עצמן כגון: חמור וגמל, לענין איסור אכילת בהמה טמאה ולענין טומאת נבלת בהמה טמאה בלבד⁽⁵⁷⁹⁾. ואין הטהורים מצטרפין עם הטמאים אפילו לענין טומאת נבלות.

ואיכא דאמרי: לא פליגא, רב אסי אינו חולק על רב, וסובר כמותו. ומה שאמר "טהורים בפני עצמן וטמאים בפני עצמן", היינו לענין אכילה בלבד, כדברי רב⁽⁵⁸⁰⁾.

מיתבי: הגמרא מביאה ברייתא, ומדייקת ממנה, שלא כדברי רב ורב אסי בלישנא בתרא⁽⁵⁸¹⁾.

הברייתא מדברת בענין איסור אכילת נבילה,

וכך נאמר בה:

מיתת פרה, נבלת בהמה טהורה, וחי גמל, ובשר שפרש מבהמה טמאה בחייה, אין מצטרפין, ואם אכל חצי כזית מזו וחצי כזית מזה, אינו לוקה, לא משום איסור אכילת נבילה, ולא משום איסור אכילת בשר מן החי [וגם הוא שיעורו בכזית]⁽⁵⁸²⁾.

והברייתא אינה מדברת לענין צירוף לגבי טומאת נבילות, כי בשר מן החי, אינו מטמא טומאת נבילות⁽⁵⁸³⁾.

ויש לדייק מהברייתא: **הא מיתת שניהם מצטרפין**, לענין אכילה, וחצי זית מפרה מתה וחצי זית מגמל מת, מצטרפין לכזית ללקות עליהם על איסור אכילת נבילה.

580. סיכום: בצירוף בהמות טמאות עם הטהורות יש שלש דעות:

א. לוי סובר: מצטרפין, בין לענין אכילה ובין לענין טומאת נבלות.

ב. רב [ורב אסי ללישנא בתרא] סובר: מצטרפין, לענין טומאת נבילות, ואין מצטרפין לענין אכילה.

ג. רב אסי [ללישנא קמא] סובר: אין מצטרפין לא לענין טומאת נבילות ולא לענין אכילה.

581. מבואר על פי מסקנת התוס', ויבואר בהערה 584.

582. רמב"ם [פרק ד מהלכות מאכלות אסורות].

583. כמבואר במסכת חולין [קכח ב]. וכן כתב הרמב"ם [פרק ב מהלכות שאר אבות הטמאה הלכה ג]: בשר הפורש מבהמה וחיה בין טהורין בין טמאין, טהור ואינו מטמא כנבילה.

שני דינים. בטהורים, דין הטמאה הוא משום **שלא נשחטו**, וחסרון השחיטה הוא הגורם לטומאתן, ואילו בהמות טמאות, שלא שייך בהם שחיטה, דין טומאתן הוא מעצם מיתתן. עיין שם שמוכיח יסוד דבריו על פי הרמב"ם. ועיין בפלתי [סימן לג ס"ק ב]. ומכל מקום, מבאר, שרב ולוי אינם חולקים על יסוד זה, עיין שם.

579. הקשו התוס' על איכא דאמרי הראשון: למה לא יצטרפו הטמאין עם הטהורין לענין טומאה, הרי טומאתן שוה ושיעורן שוה, והלא שנינו [במשנה הבאה]: כלל אמר רבי יהושע: כל שטומאתו ושיעורו שוין, מצטרפין.

ומתריצים, שלוי סובר, שכללו של רבי יהושע נאמר רק בשרצים, שכולם נאסרים באותו איסור אכילה. מה שאין כן בבהמות, אין מצטרפין הטמאות עם הטהורות, הואיל ואינן שוים באיסור אכילה, שהטהורין אסורין באכילה משום איסור נבלה, והטמאים משום איסור אכילת בהמה טמאה.

איסור בשר מן החי,

ומנני, וכדברי מי נשנתה הברייתא?

רבי יהודה היא, דאמר: אבר מן החי, וכן בשר מן החי נזהג גם בבהמה טמאה (585).

פרה, המטמא טומאת נבילות, וחיי גמל, המטמא טומאת אבר מן החי, אין מצטרפין. משום, שעל אף שאבר מן החי מטמא, מכל מקום אין אבר מן החי נזהג בבהמה טמאה [לדעת חכמים, חולין קא ב] [או משום שאין טומאת נבילה מצטרף עם טומאת אבר מן החי].

ומדייקת הגמרא: הא מיתת שניהם, מצטרפין לטומאת נבילות, כמבואר שבהמה טמאה מטמאה טומאת נבילות. והברייתא [לדעת רב] אינה מדברת לענין צירוף לגבי איסור אכילה. אלא, לרב אסי ללישנא קמא, הסובר שהטמאים אינם מצטרפים עם הטהורים, אף לא לענין טומאת נבילות, קשה, איך יפרנס דיוק הברייתא, שמשמע, שהגמל והפרה מצטרפים במיתת שניהם לענין טומאת נבילות?

אבל, למסקנא דוחים התוס' דרך זו, מפני שאבר מן החי שיעורו בכל שהוא, ואינו צריך לשום צירוף, כמבואר שם במסכת חולין. ואם כן, לא דיברה עליו הברייתא, כאשר היא עוסקת בעניני צירוף לשיעור.

[התוס' מבארים עוד דיני בשר ועצמות].

ולסיכום: התוס' מכריחים שהברייתא אינה עוסקת בענין צירוף טומאה כלל. ממה נפשך, בשר שפירש מן החי, לא שייך בו טומאת נבילות כלל. ואילו, אבר מן החי, לא שייך בו שיעור כלל. לכן מפרשים, כמבואר בפנים, שהברייתא עוסקת בצירוף לענין איסור אכילה.

585. רבי יהודה ורבי אליעזר סוברים כן [חולין קא ב], וסוברים שאיסור אבר מן החי חל על

וקשה על רב, ועל רב אסי ללישנא בתרא (584).

ומתצינן: לא נדייק מהברייתא "הא מיתת שניהם מצטרפין", אלא, אימא, נדייק: הא חיי שניהם, הפרה הטהורה והגמל הטמאה, מצטרפין, ללקות עליהן באכילתן משום

584. בגירסת הגמרא איתא: וקשיא לרב אסי. והשיטה מקובצת מחקו, מפני שלשיתת התוס' הקושיא היא גם על רב, כמו שיבואר. והנה, בסוף הסוגיא משמע שהקושיא היא על רב אסי, ונאמר שם "אמר לך רב אסי". עם כל זה, התוס' מכריחים, שקושיית הגמרא היא על רב ורב אסי ללישנא בתרא. וכתבו התוס', שלכן אמרה הגמרא בתירוצה בסוף הסוגיא "אמר לך רב אסי", משום שהגמרא סברה כי מה שמתורץ אליבא דרב אסי, יתורץ אליבא דרב, כי רב אסי בלישנא בתרא, ורב, אמרו דבר אחד. או, שרב אסי אמר דינו בשם רב.

הכרח התוס' הוא: כי כבר מבואר בפנים הגמרא, שלא יתכן לומר שהברייתא מדברת לענין טומאה, משום שבשר מן החי אינו מטמא טומאת נבילות כלל.

ובתחילה רצו התוס' לפרש, כמו שמפרשים המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, שהברייתא מדברת בצירוף לענין טומאת נבילות. וכן משמע מפשטות הגמרא. ולכן לא הקשתה הגמרא על רב, כי רב יכול לפרש הברייתא, שהיא מדברת בצירוף לענין טומאה. אבל על רב אסי, קשה, כי רב אסי סובר, שאינם מצטרפים אף לא לענין טומאה. ועל כך נדחקים התוס' לפרש, שהברייתא מדברת לענין צירוף לגבי טומאה בדרך זו:

ובהקדם: אף שבשר מן החי אינו מטמא טומאת נבילות כלל, מכל מקום, אבר מן החי מטמא [חולין עב א קכ ב, רמב"ם שם], ואם כן, כך מפרש רב את הברייתא: מיתת

משום בהמה טמאה.

וממשיכה הברייתא: **אבל חצי זית מפרה וחצי זית מגמל, בין בחייה בין במיתתו**⁽⁵⁸⁷⁾, מצטרפין.

ועתה, מה פירוש הסיפא "בין בחייה בין במיתתו", אם תאמר: האחד חי והאחד מת, כגון גמל חי ופרה מתה, או גמל מת ופרה חיה, **קשיא רישא אסיפא**, שברישא שנינו "פרה בחייה וגמל במיתתה, אין מצטרפין", ואילו בסיפא שנינו שמצטרפין?

אלא לאו, שפירוש הסיפא הוא "בין בחייה בין במיתתו", ששניהם חיים, ומצטרפין לאיסור בשר מן החי [לרבי יהודה הסובר שנוהג בטמאים], "ובין במיתתו" ששניהם מתו, ומצטרפין לאיסור אכילת נבילה,

ומקשינן: **אבל מיתת שניהם**, כששניהם מתו, **מאי**, מה סוברת הברייתא? וכי [לדעת רב ורב אסי בלישנא בתרא] סוברת, **שלא מצטרפי ללקות על איסור אכילת נבילה?**

אם כן, יוקשה, **מאי איריא דרהיט ותני**, למה מיהרה הברייתא לומר "מיתת פרה וחיי גמל, אין מצטרפין לאיסור נבילה, ואין בכך חידוש, כי הגמל חי ואיננו נבילה, הא אפילו מיתת שניהם לא מצטרפי, ויש בכך חידוש גדול, שאף על פי ששניהם נבילות, אין מצטרפין, מפני שאיסור נבילה לא חל על הטמאה?

וממשיך המקשן: **ועוד תניא**, שנינו בברייתא⁽⁵⁸⁶⁾: **חצי זית פרה בחייה וחצי זית גמל במיתתה** [צריך לומר: **במיתתו**], **אין מצטרפין**, מפני שהם שני שמות שונים, הפרה אסורה משום בשר מן החי, והגמל

"שם" אחד של איסור.

וכתב שם הלחם משנה, שהרמב"ם סובר, שבשר מן החי, הואיל ואיסורו הוא מהלאו של "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", וטריפה תחילת נבילה היא, לכן הם "שם" אחד של איסור.

והקשה הקרן אורה, אם כן, למה לא יצטרף בשר מן גמל חי, האיסור משום טריפה, וטריפה תחילת נבילה, עם מיתת פרה, האיסור באכילה מטעם נבילה, ולמה שנינו [לעיל בגמרא] מיתת פרה וחיי גמל, אין מצטרפין? ומתוך, שבשר מן החי בבהמה טמאה, לא נלמד מטריפה, שהרי בבהמה טמאה לא שייך טריפה [ומוכיח כן מגמרא זבחים סט ב], אלא, ממה שנאמר, "אך בשר בנפשו", והוא איסור מ"שם" אחר, הלכך, אין מצטרפין.

587. **יעב"ץ**.

איסור בהמה טמאה, כיון שאבר מן החי אסור אף לבני נח, הרי זה איסור מוסיף. וראה שם [קב א] עוד טעם. וחכמים חולקים שאינו נוהג בטמאים, מפני שהם דורשים מה שנאמר באבר מן החי "ולא תאכל הנפש עם הבשר", משמע, שהבשר עצמו נאכל אלא שאסור לאכלו עם הנפש, כלומר, כשנתלש מן החי, לאפוקי בהמה טמאה שהבשר אינו נאכל, אין עליה איסור אבר מן החי.

586. הברייתא בשלימותה היא בתוספתא [מעילה פרק א הלכה טו] בשניו לשון. עיין שם. וברישא של ברייתא היא נאמר: כחצי כזית מן בהמה טהורה בחייה, וכחצי זית במיתתה, הרי אלו מצטרפין. כלומר, שבבהמה טהורה מצטרף איסור בשר מן החי לאיסור נבילה. והיא כשיטת הרמב"ם [פרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז] שאבר מן החי ונבילה הם

שמע מינה: מיתת שניהם, מצטרפין, לאיסור אכילת נבילה (588)!

וקשה על רב רב ורב אסי בלישנא בתרא הסוברים: טהורין בפני עצמן וטמאין בפני עצמן?

ומתצינן: אמר לך רב אסי [וכן רב (589)]: אכן, הברייתא סוברת שהטמאין מצטרפין לאיסור אכילת נבילה, כי האי תנא סבר "איסור חל על איסור", הלכך חל איסור נבילה על איסור בהמה טמאה,

ואילו אנחנו [רב אסי ללישנא בתרא ורב] אמרנו שאינם מצטרפין, כי לדעת המאן דאמר ש"אין איסור חל על איסור", לא חל איסור נבילה על בהמה טמאה.

ב-20 שנינו במשנה: וכל השרצים מצטרפין זה עם זה.

הגמרא דנה, באיזה שיעור חייבין מלקות על אכילת שרצים אם בכזית או בכעדשה.

אמר רב יהודה אמר רב: אכילת שרצים, לוקה עליהן (590) בשיעור כזית.

מאי טעמא? אכילה כתיב בהו, התורה אמרה [ויקרא יא] "וכל השרץ השרץ על הארץ, שקץ הוא לא יאכל... לא תאכלום כי שקץ הם". וסתם אכילה האמור בתורה, הוא בשיעור כזית.

ומקשינן: והתני, והרי שנה, רבי יוסי בר רבי חנינא קמיה, שנה ברייתא לפני דרבי יוחנן: אמרה התורה [ויקרא כ] "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין העוף הטמא לטהור, ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא", ודרשינן: פתח הכתוב באכילה, מה שאמרה התורה "ולא תשקצו את נפשותיכם, היינו איסור אכילה, כי שיקוץ נפש הוא אכילה (591), ופיים, והפסוק מסיים לגבי שרצים "ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא", והיינו בטומאה, לטמא אחרים בנגיעתן, לומר לך: מה טומאה, שיעורן הוא בכעדשה (592), אף אכילה, שיעורן הוא בכעדשה.

וכאשר שנה רבי יוסי בר רבי חנינא לפני רבי יוחנן, קלסיה רבי יוחנן, שיבח לדרשה זו.

589. ומבואר לעיל הערה 584 .

590. גירסת השיטה מקובצת.

591. עיין יומא [פ ב]. וכתב רש"י בפירושו על התורה [ויקרא יא מג]: אל תשקצו: באכילתן, שהרי כתיב "נפשותיכם", ואין שיקוץ נפש במגע. והשיטה מקובצת כתב: משמע, דבר שהוא תוך הגוף, ונפשו משוקצת, והיינו אכילה.

592. כמו שדרשו חכמים בתורת כהנים ובגמרא חגיגה [יא א] ונזיר [גב א]: נאמר בשרצים [שם]

588. ומוסיפים התוס', השקלא וטריא של הגמרא, הוא, לתרץ את הברייתא שלא יוקשה מרישא לסיפא,

אבל, אין הכי נמי, בלי כל השקלא וטריא, גם כן מוכח שלא כדברי רב ורב אסי, שהרי אם אפילו אחד חי ואחד מת הרי הם מצטרפין לאיסור אכילת נבילה [כלומר, פרה חיה שבשר הפורש ממנה מצטרף לנבילה, כמבואר לעיל הערה 586, ולא גמל חי, כי בשר הפורש ממנו אינו מצטרף לנבילה] כל שכן [על פי השיטה מקובצת] בשניהם מתיים.

בכזית⁽⁵⁹⁵⁾.

אמר ליה אביי לרב יוסף: איך יתכן לפרש דברי רב על שמונה שרצים בחייהן, והא רב אמתניתין קאי, רב אמר את דינו על המשנה⁽⁵⁹⁶⁾, והרי מתניתין, "כל השרצים" קתני, ואפילו במיתתן. משמע שרב אמר ששיעור שרצים הוא בכזית אפילו על שרצים מתים?

אמר ליה רב יוסף לאביי: החיא דיוקא דילך הוא! דיוק זה יישאר אצלך, ואין לי עסק בו, כי רב, שמעתא בעלמא קאמר, רב אמר שמועה בפני עצמה, ולא אמר זאת כפירוש על המשנה.

שנינו לעיל, שרבי יוסי ברבי חנינא שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, הדורשת ששיעור אכילת שרצים הוא בכעדשה, כשיעור טומאתן, ושיבח רבי יוחנן לדרשה זו.

ותמהינן: וכי קלפיה רבי יוחנן?!

מיתבי, הגמרא מביאה משנה במסכת אהלות [פרק א משנה ז]: האיברין, אבר

אם כן, קשה דרשה על דרשה, הרי רב אמר ששיעורן בכזית, ומסתבר לומר כן, כי אין חולק עליו. ועוד, מפני שנאמר בתורה "אכילה" וסתם אכילה הוא בכזית. ואילו ברייתא זו דרשה שהשיעור ללקות על אכילתן הוא בכעדשה⁽⁵⁹³⁾?

ומתריצין: אמר רב יוסף⁽⁵⁹⁴⁾: לא קשיא, אין הדרשות סותרות! כאן, מה שדרשה הברייתא ששיעורן בכעדשה, מדובר במיתתן, בשמונה שרצים שמתו, ורק במיתתם מטמאים בשיעור קטן "כעדשה", כמו שאמרה התורה [שם] "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ: החולד והעכבר והצב למינהו. והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ, כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב". וכיון שהחשיבה התורה שיעור טומאתן בכעדשה, לכן גם שיעור אכילתן הוא בכעדשה,

ואילו, כאן, מה שאמר רב ששיעור אכילתן הוא בכזית, מדובר בחייהן, שאינם מטמאין. הלכך, שיעור אכילתן הוא בכזית, כשאר איסורי אכילה שבתורה ששיעורן הוא

595. כתבו התוס' [לקמן ד"ה רבא], הגמרא לא תירצה לחלק בין שמונת השרצים, ששיעור אכילתן כטומאתן בכעדשה, לבין שאר השרצים שאינם מטמאים, ועליהם אמר רב, ששיעורן בכזית,

כי, פשיטא שרב מדבר בשמונה שרצים דוקא, כיון ששאר השרצים אינם שונים משאר איסורי התורה, ששיעור אכילתן הוא בכזית.

596. התוס' מפרשים, שאביי סבר, שכשם שמאמר הראשון של רב [בסוגיא הקודמת] "לא

"כל הנוגע בהם יטמא", יכול בכולן? תלמוד לומר "כל אשר יפול מהם במותם יטמא". יכול במקצתן? תלמוד לומר "בהם". הא כיצד? עד שיגע במקצתו שהוא ככולו. ושיעורו חכמים בכעדשה, שכן חומט [אחד משמונת השרצים] תחילתו בכעדשה.

593. כתבו התוס': אין כאן קושיא מדברי רבי יוחנן על דברי רב, כי רב אינו צריך לסבור כרבי יוחנן. אלא סתירה בין שתי דרשות המסתברות.

594. גירסת השיטה מקובצת.

שלם מן המת, ויש בו בשר גידין ועצמות, אין להם שיעור, ומטמאים במגע ומשא ואהל, אפילו כשהם פחות מכזית מן המת. ופחות מכזית מן הנבלה, מטמא במגע ובמשא. ופחות מכעדשה מן השרין, מטמאין טומאתן⁽⁵⁹⁷⁾.

כלומר, איברים שלמים מטמאים אפילו בפחות משיעורן, כיון שהם שלמים, חשובין הם⁽⁵⁹⁸⁾.

ואמר רבי יוחנן: אין לוקין עליהן על אכילתן אלא בכזית. ואף שטומאתן הוא בפחות מכזית.

ומשנה⁽⁵⁹⁹⁾ זו בודאי מדברת באיברים שפרשו מן המת, כי המשנה מדברת בשמונה שרצים המטמאים רק במיתתן, ובאה המשנה לחדש, שאם הוא אבר שלם, מטמא אפילו בפחות משיעור כעדשה⁽⁶⁰⁰⁾,

הרי שרבי יוחנן סובר ששיעור ללקות על אכילה, אף במיתתן, הוא בכזית. וקשה, איך קילס רבי יוחנן את הברייתא שדרשה ששיעור אכילה הוא בכעדשה?

ומתרגינן: אמר רבא: כמוכדלין [שמונה שרצים נקראים "מוכדלים" שהתורה הבדילה וייחדה אותם משאר השרצים, ששאר השרצים אינם מטמאים, ואילו שמונה השרצים, מטמאין] דבר הכתוב.

כלומר, אכן, על שמונה השרצים לוקין אף בשיעור כעדשה, כמו שקילס רבי יוחנן את דרשת הברייתא, כטומאתן כן אכילתן.

ומה שאמר רבי יוחנן "אין לוקין אלא בכזית", היינו דוקא על אכילת בהמה שמתה, ורבי יוחנן בא להשמיענו, שאף על פי שאמרה המשנה שאבר שלם מטמא אפילו פחות מכזית, מכל מקום, אין לוקין על אכילתה אלא בכזית.

כי מה שהקישה התורה אכילה לטומאה, הוא רק על מה שנאמר בסוף הפסוק "אשר הבדלתי לכם לטמא", והיינו שמונה שרצים ה"מוכדלים"⁽⁶⁰¹⁾.

ומקשינן: אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: אלא מעתה גבי בהמה נמי

שאמר רבי יוחנן "אין לוקין אלא בכזית" מדובר בחייהן דוקא שאז אינם מטמאים, ולא הוקש שיעור לגבי אכילה לשיעור לגבי טומאה. והעולת שלמה מקשה, איך רצו התוס' לתרץ כי מה שאמר רב שהשיעור הוא בכזית, היינו בחייהן, הלא בחייהן, אם תלש אבר, גם כן שיעורן הוא בפחות מכזית, כמבואר בפירוש רבינו שמשון והרא"ש שם במשנה אהלות. ועיין בהערה הבאה.

601. כן כתבו התוס' במסקנתם.

ולסיכום: שמונה שרצים במיתתם, שיעור

שנו אלא לענין טומאה וכולי" מתייחס למשנה, כן מאמר הזה של רב מתייחס למשנה. כלומר, על דברי המשנה שהשרצים מצטרפין, מבאר רב: לאיזה שיעור מצטרפין? לכזית.

597. כך היא גירסת המשנה.

598. פירוש המיוחס לרש"י.

599. על פי הרש"ש.

600. כן מדייקים התוס', כדי שלא נתרץ כי מה

ליפלוגי (602) בין מובדלת לשאינה מובדלת. כלומר, אף שבבהמה לא שייך מובדלת ושאינה מובדלת, כי אין הבדל בין בהמה לבהמה, אלא, כוונת הגמרא היא, למה אמר רבי יוחנן, שעל אף ששיעור טומאת אבר שלם בבהמה הוא בכל שהוא, בכל זאת שיעור טומאתה הוא בכזית,

ולמה לא נקיש בהמה לשרצים, הכתובים באותו פסוק, ונאמר, שכשם שבשרצים, שיעור אכילתם באבר שלם הוא בכל שהוא, כשיעור טומאתן, כך בהמה, שיעור אכילתם

הוא כשיעור טומאתן. הלא התורה הקישתם בפסוק אחד (603)?

אמר ליה רבא לרב אדא בר אהבה: **כי קא מקיש רחמנא, הקש התורה של בהמה לשרצים הוא ל"בל תשקצו"**, (604) וכמו שנאמר שם "ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף, ובכל אשר תרמוש האדמה". והיינו: התורה השוותה אותם למה שיש בשניהם, כלומר, ששניהם אסורים באכילה, אך לא השוותה בהמה לשרץ ללמוד ממנו ששיעור אכילה באבר הוא פחות מכזית (605).

איסורי התורה ועליהם לא דיברה המשנה כלל, כי אין להם טומאה. [כמו שביארו אליבא דרב, עיין הערה 595?]

ועוד הקשו התוס': אם רבי יוחנן דיבר בשאר שרצים, אם כן, לא אמר דינו על המשנה, שהרי המשנה, העוסקת בדיני טומאה, בודאי מדברת בשמונה שרצים? ועיין בפירוש המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, המפרשים כפי ההוה אמינא של התוס'.

602. גירסת השיטה מקובצת.

603. עיין בהערה 605 פירוש אחר בקושית ותירוץ הגמרא.

604. גירסת השיטה מקובצת.

605. כן פירשו התוס' במסקנתם. והיינו, שקושית רב אדא בר אהבה היא, להקיש בהמה לשרצים. ותירץ לו רבא שהתורה לא הקישתם אלא ל"בל תשקצו". ובתחילה רצו לפרש, שרב אדא בר אהבה מקשה למה לא נקיש שיעור אכילת בהמה לשיעור טומאת בהמה באבר

אכילתם כשיעור טומאתם, בכעדשה. ואם הוא אבר שלם, מטמא אפילו בפחות מכעדשה. והוא הדין לשיעור אכילתם! [וכן כתב הרשב"א בספרו תורת הבית בית ד שער א].

ושמונה שרצים בחייהם, אינם מטמאין, ושיעורן לגבי אכילה הוא כזית. ואף אבר שפרש מן החי. ועיין בקרן אורה ובתקנת עזרא, המקשים, למה לא נקיש אכילת אבר שפירש מן החי לטומאתן בכל שהוא? [ועיין הערה הקודמת].

ובהמה, בין לטומאה ובין לאכילה, שיעורן בכזית. אלא, שאם הוא אבר שלם מטמא אפילו פחות מכזית. [וכן סובר רב, חולין קה א, וכן פסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה ג ובהלכות שאר אבות הטומאה פרק ב הלכה ג].

ובתחילה רצו התוס' לפרש תירוץ הגמרא, שרק שמונה שרצים, שיעורם כטומאתן בכעדשה, ולכן קלסיה רבי יוחנן. ואילו מה שאמר שאין לוקין אלא בכזית, היינו בשאר שרצים, שאינם מטמאים כלל.

ועל כך הקשו התוס': פשיטא, מה משמיענו רבי יוחנן, הלא שאר השרצים אינם שונים משאר